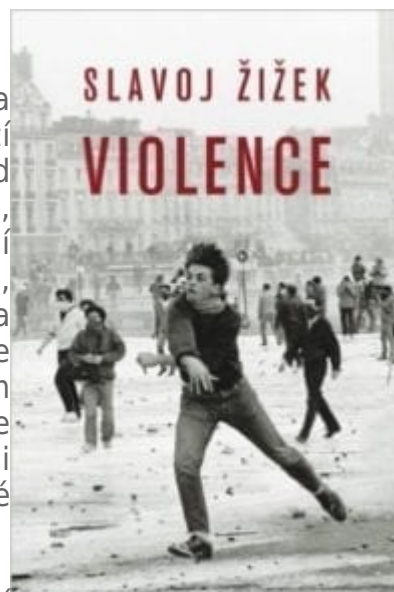

Autor: Slavoj Žižek

Od roku 2001 jsou Davos a Porto Alegre blíženecká města globalizace. Davos, exkluzivní švýcarské lázně, kde se schází světová elita manažerů, státníků a mediálních osobností pod mohutnou policejní ochranou na Světovém hospodářském fóru, aby nás (a sama sebe) přesvědčila, že globalizace je nejlepší nápravou problémů, jež globalizace způsobila; Porto Alegre, subtropické brazilské město, v němž se setkává antielita protiglobalizačního hnutí, aby nás (a sama sebe) přesvědčila, že kapitalistická globalizace není naším nevyhnutelným osudem a že – jak to říká oficiální heslo – „je možný jiný svět“. Zdá se však, že shromáždění z Porto Alegre nějak ztratila vzlet – slyšeli jsme o nich v posledních letech stále méně. Kde zůstaly jasné hvězdy z Porto Alegre?

Slavoj Žižek - **Násilí**

Aspoň některé z nich se přesunuly do Davosu. Tón na setkání v Davosu nyní udává hlavně skupina podnikatelů, kteří se sebeironicky označují za „liberální komunisty“ a kteří už protiklad mezi Davosem a Porto Alegre nepřijímají. Tvrdí, že globální kapitalistický koláč (podnikatelský úspěch) můžeme mít a současně jej jíst (doporučování sociální odpovědnosti, ochrany životního prostředí atd.). Porto Alegre není zapotřebí. Namísto toho se z Davosu může stát Porto Davos.

Kdo však tito liberální komunisté jsou? Obvyklí podezřelí: Bill Gates a George Soros, předsedové představenstev Google, IBM, Intelu, eBaye jakož i dvorní filozofové jako Thomas Friedman. **Skutečně konzervativní je dnes, argumentují, nejenom stará pravice se svou směšnou vírou v autoritu, řád a úzkoprse vlastenectví, nýbrž i stará levice se svým bojem proti kapitalismu.** Obě provozují stínový box, protože podceňují nové skutečnosti.

Heslem této nové skutečnosti v liberálně-komunistické novořeči je „smart“. Smart znamená být dynamický a kočovný a proti centralizované byrokracii, znamená věřit v dialog a spolupráci v protikladu k centrální autoritě, v pružnost v protikladu k rutině, v kulturu a vědění v protikladu k průmyslové výrobě a ve spontánní interakci a sebeřízení v protikladu k pevně stanovené hierarchii.

Bill Gates je ikonou toho, co sám pojmenoval „kapitalismem bez třenic“, ikonou post-industriální společnosti a „konce práce“. Software zvítězil nad hardwarem a mladý specialista nad starým manažerem v tmavém obleku. V nových podnikových vedeních je méně vnější disciplíny a scénu určují bývalí hackeři.

Liberální komunisté jsou vedoucí manažeři, kteří znovu ožívují ducha soubojů, anebo naopak

počítačovní fanoušci z kontrakultury, kteří převzali velké podniky. Jejich vyznáním je nová postmodernizovaná verze neviditelné ruky Adama Smithe: trh a sociální zodpovědnost nejsou vůbec protiklady, nýbrž mohou být vzájemně výhodně sloučeny. Jak to formuluje Friedman, v této době nemusí být nikdo zlý, chce-li „dělat obchod“. Spolupráce se zaměstnanci, dialog se zákazníky, ohled na životní prostředí, průhlednost obchodů – to jsou klíče k úspěchu. Olivier Malnuit navrhl nedávno ve francouzském magazínu Technikart [1] desatero přikázání liberálních komunistů:

1. Daruj vše zadarmo (volný přístup, žádné autorské právo), vyúčtuj jenom dodatečné výkony, jež tě učiní bohatým.
2. Měň svět, neprodávej pouze věci.
3. Rozděluj a buď si vědom své sociální odpovědnosti.
4. Buď kreativní: soustřeď se na design, nové technologie a vědu.
5. Říkej všem: nemějte tajnosti, přimlouvej se a praktikuj kult průhlednosti a volného proudu informací; celé lidstvo ať spolupracuje a jedná spolu.
6. Nepracuj: neměj žádnou pevně stanovenou pracovní dobu od 9 do 17 hodin, nýbrž zaměstnávej se ráznou, dynamickou a pružnou komunikací.
7. Jdi opět do školy: neustávej se učit.
8. Jednej jako enzym: nepracuj pouze pro trh, nýbrž povzbuzuj nové formy sociální spolupráce.
9. Zemři chudý: rozdej své bohatství těm, kdož je potřebují, neboť máš víc, než budeš kdy moci vydat.
10. Buď státem: podniky ať jsou partnery státu.

Liberální komunisté jsou pragmatictí, nenávidí doktrinářské přístupy. Dnes neexistuje žádná vykořisťovaná dělnická třída, jenom konkrétní problémy, jež musí být řešeny: smrt hladem v Africe, utrpení muslimských žen, násilí náboženského fundamentalismu. Existuje-li v Africe humanitární krize, měli bychom – namísto abychom se zaměstnávali antiimperialistickou rétorikou – svést lidi, vlády a podniky dohromady ve společném úsilí a začít věcmi hýbat, než abychom se spoléhali na pomoc státu.

Liberální komunisté s oblibou poukazují na to, že rozhodnutí několika velkých mezinárodních koncernů, že se ve svých podnicích nebudou ohlížet na zákony apartheidu, bylo v Jižní Africe právě tak důležité jako přímý politický boj proti apartheidu. Zrušení rasového rozdělení v jednom podniku, stejná mzda pro černé a bílé za stejnou práci atd., to byl dokonalý příklad, jak se křížil boj za politickou svobodu se zájmy byznysu, neboť tytéž podniky jsou nyní v Jižní Africe po apartheidu úspěšné.

Liberální komunisté milují květen 68. Jaký to byl výbuch mladistvé energie a tvořivosti! Jak zničil byrokratický pořádek! Jak podnítil hospodářský a sociální život, poté co byly opuštěny politické iluze! Ti, kdož byli dost staří, sami protestovali a bojovali v ulicích. Teď se změnili, aby změnili svět, aby skutečně zrevolucionalizovali náš život. Copak neřekl Marx, že všechna politická povstání byla ve srovnání s vynálezem parního stroje nevýznamná? A copak by Marx dnes neřekl: Čím jsou všechny protesty proti globálnímu kapitalismu ve srovnání s internetem?

Především však jsou liberální komunisté skuteční světoobčané – dobří lidé, kteří si dělají starosti. Jsou znepokojeni populistickým fundamentalismem a nezodpovědnými kapitalistickými koncerny. Vidí „hlubší příčiny“ dnešních problémů: hromadná chudoba a beznaděj vyvolávají fundamentalistický teror. Bill Gates je již největším jednotlivým dobrodincem v lidských dějinách, jenž vydává stamiliony dolarů na vzdělání, boj proti hladu a malárii atd. Háček přitom je v tom: má-li být možné všeho toho se zbavit, musí se to nejdřív někde vzít. Má-li se lidem pomoci, tak zní ospravedlnění, musíme mít k tomu prostředky a zkušenost, že uboze ztroskotaly všechny centralizované a kolektivistické pokusy, nás učí, že zdaleka nejefektivnější jsou soukromé podniky.

Liberální komunisté nechtějí být pouhými stroji na zisk, chtějí, aby jejich život měl hlubší smysl. Jsou proti staromódnímu náboženství a pro spiritualitu. Jejich mottem je sociální odpovědnost a vděčnost. Jsou prvními, kteří přiznávají, že společnost k nim byla neuvěřitelně laskavá tím, že jim dovolila, aby rozvinuli své talenty a nahromadili bohatství. Proto mají pocit, že je jejich povinností společnosti něco vrátit a lidem pomoci. Právě tato dobročinnost propůjčuje podnikatelskému úspěchu smysl.

To není žádný nový jev. Vzpomene si někdo na Andrewa Carnegieho, jenž zaměstnával soukromou armádu, aby potlačil organizování dělníků ve svých ocelárnách, a jenž pak značné části svého bohatství vydával na vzdělání, kulturu a humanitární účely? Týmž způsobem utrácejí dnešní liberální komunisté jednou rukou, co nahrabali druhou.

V USA existuje projímadlo s čokoládovou příchutí, pro něž se dělá reklama s paradoxní výzvou: Máte zácpu? Jezte více této čokolády! – tj. více toho, co způsobuje zácpu. Tuto strukturu můžeme poznat všude v dnešní ideologické krajině. Právě tím jsou tak nepříjemné postavy jako Soros. **Představuje bezohledné finanční vykořisťování kombinované s jeho opakem, humanitární starostí o katastrofální sociální důsledky bezuzdného tržního hospodářství.** Sorosova denní rutina je ztělesněná lež: polovinu pracovní doby věnuje finanční spekulaci, druhou polovinu „humanitární“ činnosti, jež pracuje proti následkům jeho vlastních finančních spekulací. Dvě tváře Billa Gatese jsou právě takové jako Sorosovy: na jedné straně krutý obchodník, jenž ničí nebo skupuje konkurenty s cílem vybudovat virtuální monopol, na druhé velký lidumil.

V etice liberálních komunistů působí dobročinnost proti bezohledné ziskovosti. **Dobročinnost je částí hry, humanitární maska, pod níž se skrývá ekonomické vykořisťování.** Vyspělé země neustále „pomáhají“ nerozvinutým (poskytováním pomoci, úvěry atd.), a obcházejí tak rozhodující bod: svůj podíl a odpovědnost za bídou situaci ve třetím světě. Klíčovým pojmem je zde „outsourcing“. Na „nemoderní“ stanoviště třetího světa (nebo neviditelná v „prvním“ světě) je exportována (nutná) temná stránka výroby – disciplinované hierarchické pracovní struktury, zamořování životního prostředí. Koneckonců snem liberálních komunistů je exportovat celou dělnickou třídu do neviditelných „robotáren“ ve třetím světě.

Neměli bychom mít žádné iluze: liberální komunisté jsou dnes nepřítelem každého vpravdě pokrokového boje. Všichni ostatní nepřátelé – náboženští fundamentalisté, teroristé, zkorumpované a nevykonné státní byrokracie – závisí na případných místních

podmínkách. Právě proto, že všechny tyto druhořadé vadné funkce globálního systému chtějí odstranit, jsou liberální komunisté přímé ztělesnění toho, co v systému není v pořádku. Může být zapotřebí uzavírat s nimi taktická spojení k potírání rasismu, sexismu a náboženského tmářství, je však důležité dobře si pamatovat, co zamýšlejí.

Ve své knize *La Crainte des masses* (Obavy mas, 1997) rozeznává Étienne Balibar dvě protikladné, avšak vzájemně se doplňující formy nadměrné moci v současném kapitalismu: objektivní (strukturální) moc, jež je vlastní společenským podmínkám globálního kapitalismu (automatická výroba vyloučených a zbytečných lidí od bezdomovců až po nezaměstnané), a subjektivní moc nově vznikajících etnických nebo náboženských fundamentalismů. Snad bojují proti subjektivní moci, ale liberální komunisté jsou činiteli moci strukturální, jež vyvolává podmínky pro výbuch moci subjektivní. **Týž Soros, jenž vydává miliony na financování vzdělávacích opatření, zničil svými finančními spekulacemi životy tisíců, a vytvořil tak podmínky pro růst té nesnášenlivosti, kterou obžalovává.**

Poznámka:

[1] Pourquoi les geants du business se prennent-ils pour Jesus?, *Technikart*, únor 2006, s. 32-37.

Překlad z němčiny Štěpána Steigera Dobří lidé z Porto Davosu z časopisu *Sozialistische Zeitung* vyšel na stránkách dvouměsíčníku Listy. Mírně odlišný překlad z angličtiny Tomáše Pivody vyšel v knize *Násilí* (kap. 1, s. 20-28), Rybka Publishers 2013.